

8. Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõuded. Linnud

8.1 Tava- ja maheloomakasvatuse eristatavus

- 8.1.1 Loomade, loomakasvatushoonete ja -rajatiste eristatavus
- 8.1.2 Söötade eristatavus ladustamisel

8.4 Pidamistingimused – kodulinnud

- 8.4.1 Tingimused munakanade pidamiseks loomakasvatushoones ja vabaõhualal
- 8.4.2 Siseruumide, vabaõhualade ning õrte loomkoormus ja miinimummõõtmed munakanade pidamisel
- 8.4.3 Tingimused liha tootmiseks kasvatatavate lindude pidamiseks loomakasvatushoones ja vabaõhualal
- 8.4.4 Miinimumpindalad kodulindude pidamiseks loomakasvatushoones ja vabaõhualal (v.a munakanad)
- 8.4.5 Kodulindude tapavanus
- 8.4.6 Vuttide pidamise nõuded

8.7 Loomade liikumise arvestus ja loomade toomine ettevõttesse

- 8.7.1 Loomade liikumise arvestus
- 8.7.3 Mittemahe kodulindude toomine ettevõttesse

8.8 Söödad ja söötmine

- 8.8.5 Kodulindude söötmine
- 8.8.6 Mittemahe proteiinsööda kasutamine noorlindude puhul
- 8.8.7 Kaladest ja muudest veeloomadest saadud söödamaterjalid kodulindude söödana
- 8.8.8 Mittemahepõllumajanduslikud võrdsid, maitsetaimed ja melass söödana
- 8.8.9 Mineraalse päritoluga söödad
- 8.8.10 Söödalisandid ja loomasöödas, sh silo valmistamisel kasutatavad abiained
- 8.8.11 Vesi
- 8.8.12 Arvestuse pidamine loomade söötmisel

8.9 Haiguste ennetamine ja ravi

- 8.9.1 Allopaatiliste veterinaarravimite kasutamise keeld ennetavas tegevuses
- 8.9.2 Puhastustoimingud hoonetes ja vabaaladel
- 8.9.3 Veterinaarravi ning erand vaktsineerimiste, parasiitidevastase ravi ja kohustuslike haigustõrjeprogrammide puhul
- 8.9.4 Veterinaarravimite hoiustamine

8.10 Veterinaarsed toimingud ja loomakasvatuse võtted

- 8.10.2 Noka lühendamine
- 8.10.4 Loomade heaolu transpordil
- 8.10.5 Arvestuse pidamine

8.11 Loomade ja loomakasvatussaaduste turustamine

8.1 Tava- ja maheloomakasvatuse eristatavus

8.1.1 Loomade, loomakasvatushoonete ja -rajatiste eristatavus

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 9 lõiked 2, 7 a, 9, 10.

Nõue

Ettevõtte võib jagada selgelt ja tõhusalt eraldatud mahepõllumajanduslikeks, üleminekuaja ja mitte-mahepõllumajanduslikeks tootmisüksusteks, kui mittemahe tootmisüksustes on loomade puhul tegemist eri liiki loomadega.

Eri liiki loomade nõuet ei kohaldata teadus- ja hariduskeskuste puhul.

Mida kontrollitakse?

Ettevõttes peetavad loomad, nende vastavus põllumajandusloomade registri väljavõttele.

Loomakasvatushoonete ja rajatiste, sh ladustamiseks kasutatavate hoonete ja rajatiste visuaalne kontroll.

Hoonete ja rajatiste plaanid või joonised ja nendel näidatud loomaliikide paiknemine.

Selgitus

Ettevõttes võib pidada loomi nii mahepõllumajanduslikult kui ka mittemahepõllumajanduslikult tingimuseel, et need loomad on eri liigist. Näiteks kui ettevõttes peetakse mahedalt lihatõugu veiseid, siis tuleb mahedalt pidada ka piimatõugu veiseid, kuid nt kanad võivad olla tavatootmises.

Kui ühes ja samas loomakasvatushoones peetakse nii mahe- kui ka tavaloomi, tagatakse hoones kindel eristatavus vaheseinaga, sööda- ja sönnikukäigud peavad olema eraldi kasutusega.

Silohoidlad, heinaküünid ning muud hooned ja rajatised peavad olema tava-, mahe- ja ülemineku-sööda jaoks eraldi kasutusega või peavad nendesse ladustatud erineva staatusega tooted olema ajas või ruumis selgelt eristatud.

Mahe- ja tavaloomade sönnikut võib koos hoida, kui tavaloomakasvatuse puhul pole tegu tööstusliku tootmisega (tööstuslik tootmine vt ptk 11.2).

„Tootmisüksuse ja tegevuste kirjelduse“ dokumendis peab olema kirjeldus oma ettevõtte hoonete ja rajatiste kasutamise kohta. Tunnustatavad ettevõtted **esitavad PTAle** selle kirjelduse koos tunnustamise taotlusega, jätkavad tootjad peavad seda ajakohastama ja esitavad selle PTAle kontrolli käigus.

8.1.2 Söötade eristatavus ladustamisel

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 9 lõige 10; artikkel 34 lõige 3; III lisa punktid 7.1., 7.4.

Nõue

Kui ettevõtte hooneid ja rajatise kasutatakse nii mahe- kui ka mittemahe sööda ladustamiseks, siis tuleb sellest **PTAd teavitada**.

Kui ladustamiseks kasutatakse teise ettevõtte (nii mahe- kui ka mittemaheettevõtte) hooneid ja rajatise, siis tuleb sellest **PTAd teavitada**.

Mahepõllumajanduslikud ja üleminekuaja tooted peavad olema igal ajal selgelt identifitseeritavad.

Mahepõllumajanduslikult peetavate loomade söödad peavad olema ajaliselt või ruumiliselt eristatavad ettevõtte osast, kus ei tegelda mahetootmisega.

Enne mahe või üleminekuaja sööda ladustamist kohas, kus enne on ladustatud mittemahetoodangut, kasutatakse kohaseid tõhusaid puhastusmeetmeid. Puhastustoimingud peavad olema kirjalikult fikseeritud.

Mida kontrollitakse?

Söötade ladustamise visuaalne kontroll. Tava- ja mahesöödaladustamisel ühes hoones kontrollitakse partiide eristatavust (kirjalikult tahvil vm) ja kas puhastustoimingud on kirjalikult fikseeritud.

Põlluraamat, raamatupidamisdokumendid.

Selgitus

Näide: Ettevõttes peetakse mahelambaid ja tavapiimakarja ning ladustatakse maheteravilja ja tavateravilja, siis vilja ladustamisel ühes hoones peavad viljapartiid olema segunemise vältimiseks üksteisest piisavas kauguses või piisava füüsilise eraldatusega koos hästi nähtava kirjaliku viitega, millise viljaga on tegemist: nt on paigutatud sildid: „mahevili“ ja „tavavili“.

NB! Mahepõllumajanduslikust söödast peab eraldi ladustama ka üleminekuperioodi sööta.

„Tootmisüksuse ja tegevuste kirjelduse“ dokumendis peab olema kirjeldus oma ettevõtte hoonete kasutamise kohta. Tunnustatavad ettevõtted esitavad selle kirjelduse PTAle koos tunnustamise taotlusega, jätkavad tootjad peavad seda ajakohastama ja esitama PTAle kontrolli käigus.

Alltöövõtust (nii ise ladustamisteenuse osutamisest kui ka ladustamisteenuse kasutamisest) tuleb **PTAd teavitada** taotlusega „Ettevõtte tunnustamise taotlemine või jätkamine“ ning kui selles osas toimuvad muudatused, tuleb **PTAd teavitada** vormiga „Kliendi teavitus“.

Kui ladustatud on tavasööta, on väga oluline enne mahesööda ladustamist ruumide puhastamine ja puhastustoimingute fikseerimine, mille vormi võib ise valida.

Ladustusteenust saab tellida ka mittemaheettevõttelt. Teenuse osutajaga (alltöövõtjaga) on soovitatav sõlmida kirjalik leping, kus on sätestatud teenuse sisu ning kinnitatud, et teenuse osutaja täidab mahetootja toodangu käitlemisel mahepõllumajandusest tulenevaid nõudeid (tagab puhastamise enne ladustusteenuse osutamist, tagab segunemise vältimise) ja võimaldab kontrollida oma ettevõtte seda osa, mis puudutab mahetootja toodangut. Kui teenuse osutaja on maheettevõtte, siis on ta juba PTA kontrolli all ja täidab mahenõudeid.

Kui kirjalikku lepingut pole, vastutab mahenõuete täitmise eest ainult teenust kasutav mahetootja, kes ühtlasi peab tagama, et PTA ametnikul on võimalik teenuse osutamist kontrollida.

Üldine vastutus mahetoodangu nõuetekohasuse eest lasub kokkuvõttes alati mahetootjal.

8.4 Pidamistingimused – kodulinnud

8.4.1 Tingimused munakanade pidamiseks loomakasvatushoones ja vabaõhualal

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.6.8, 1.7.7, 1.9.4.1 a, 1.9.4.4. (EL) 2020/464 artiklid 14-16, 26; I lisa IV osa.

Nõue

Lindla:

- ◆ lubatud ei ole puuride, kastide ega ülestikku asetatud sulgude kasutamine;
- ◆ vähemalt 1/3 põrandapinnast peab olema sile, st mitte rest- või võrkpõrand, ning kaetud põhust, puulaastudest, liivast või turbast allapanuga;
- ◆ piisavalt suurt osa kanadele mõeldud põrandapinnast peab saama kasutada lindude väljaheidete kogumiseks;
- ◆ lindudele peavad olema tagatud õrred; õrre min pikkus on 18 cm linnu kohta;
- ◆ öine pidev puhkeaeg, mil kunstlikku valgustust ei kasutata, kestab vähemalt 8 tundi. Kuni 16-tunnise valge aja tagamiseks võib päevavalgusele lisaks kasutada kunstlikku valgustust;
- ◆ ühes lindla sektsioonis on kuni 3000 munakana või kuni 10 000 noorkana;
- ◆ igasuguse kannatuse, valu ja stressi tekitamist välditakse ja viiakse miinimumini looma kogu eluea jooksul, sealhulgas tapmise ajal.

Lindlad tuleb ehitada viisil, mis võimaldab kõigil lindudel kergesti juurde pääseda vabaõhualadele:

- ◆ lindla välispiiril peavad olema sisse- ja väljapääsuavad, mis võimaldavad otsest juurdepääsu vabaõhualadele;
- ◆ iga sisse- ja väljapääsuava peab olema lindudele sobiva suurusega ning lindudel peab olema neile takistusteta juurdepääs;
- ◆ kui sisse- ja väljapääsuavad asuvad kõrgemal, tuleb paigaldada kaldtee;
- ◆ sisse- ja väljapääsuavade kogupikkus peab olema vähemalt 4 m lindla siseruumi kasutatava ala miinimumpindala 100 m² kohta.

Verandadega lindlad:

- ◆ nii siseruumist verandani kui ka verandast vabaõhualani ulatuval välispiiril peavad olema sisse- ja väljapääsuavad, mis võimaldavad hõlpsat juurdepääsu verandale või vabaõhualale;
- ◆ siseruumist verandale viivate sisse- ja väljapääsuavade kogupikkus peab olema vähemalt 2 m lindla siseruumi miinimumpindala kasutatava ala 100 m² kohta;
- ◆ verandalt vabaõhualani viivate sisse- ja väljapääsuavade kogupikkus peab olema vähemalt 4 m lindla siseruumi kasutatava ala miinimumpindala 100 m² kohta;
- ◆ siseruumide ja vabaõhualade loomkoormuse ja miinimumpindala arvutamisel ei võeta arvesse veranda kasutatavat ala. Samas võib kodulindudele mõeldud hoone täiendavat katusega vabajalutusala osa, mis on soojustatud selliselt, et selles ei ole väliskliima, võtta arvesse siseruumide loomkoormuse ja miinimumpindala arvutamisel, kui see on täielikult ligipääsetav 24 tundi ööpäevas.

Mitmekorruseliste süsteemidega lindlad:

- ◆ mitmekorruselisi süsteeme võib kasutada ainult liigi *Gallus gallus* (kana) aretuskarja lindude, munakanade, tulevaste munatootmise noorkanade, tulevaste aretuslindude noorkanade ja noorkukkede puhul;
- ◆ mitmekorruselistes süsteemides ei tohi olla üle 3 korruse kasutatavat ala, esimene korrus kaasa arvatud (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2030*);
- ◆ tõstetud korrused peavad olema ehitatud nii, et sõnnik ei langeks madalamal asuvatele lindudele, ning olema varustatud tõhusa sõnnikueemaldussüsteemiga (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2030*);

- ◆ kõik korrused peavad võimaldama linde hõlpsalt kontrollida;
- ◆ kõik linnud peavad saama vabalt ja lihtsalt liikuda eritasanditele või vahealadele;
- ◆ mitmekorruselised süsteemid peavad olema ehitatud nii, et kõigil lindudel oleks hõlbus ja võrdne juurdepääs vabaõhualadele.

Liikuvaid linnulaid võib kasutada tingimusel, et neid liigutatakse tootmistsükli jooksul korrapäraselt, et tagada taimestiku kättesaadavus lindudele ja vähemalt iga kodulinnupartii vahel.

Vabaõhuala:

- ◆ munakanadel on päevasel ajal olemas pidev pääs vabaõhualale alates võimalikult varasest east, kui füsioloogilised ja füüsilised tingimused seda lubavad, välja arvatud juhul, kui EL õigusaktide alusel on kehtestatud ajutised piirangud;
- ◆ munakanad peavad pääsema vabaõhualale vähemalt 1/3 oma elueast, välja arvatud juhul, kui ELi õigusaktide alusel on kehtestatud ajutised piirangud;
- ◆ kui ELi õigusaktide alusel kehtestatud piirangute või kohustuste tõttu hoitakse munakanu siseruumides, peab neil olema alaline juurdepääs piisavas koguses koresöödale ja sobivale materjalile, et rahuldada nende etoloogilisi vajadusi. (Etoloogilised vajadused on lindude käitumuslikud vajadused. Kanad peavad saama siblida, istuda õrrel, võtta liivavanni ja muneda pesasse.)

Vabaõhualade omadused:

- ◆ vabaõhualad peavad olema lindudele atraktiivsed ja kõigile lindudele täielikult juurdepääsetavad;
- ◆ mitme karja pidamiseks eraldi seksioonideks jaotatud lindlate puhul eraldatakse igale seksioonile vastavad vabaõhualad eesmärgiga tagada, et kokkupuude teiste karjadega oleks piiratud ja eri karjadest pärit linnud ei saaks seguneda;
- ◆ vabaõhualad peavad olema kaetud peamiselt taimkattega, mis koosneb mitmesugustest taimedest;
- ◆ kodulindude vabaõhualad peavad võimaldama lindudel kergesti pääseda piisava arvu joogikohade juurde;
- ◆ vabaõhualadel peab olema lindude jaoks piisav arv kaitsvaid rajatisi, varjualuseid, põõsaid või puid, mis asuvad kogu vabaõhualal eesmärgiga tagada, et linnud kasutavad kogu vabaõhuala tasakaalustatult;
- ◆ vabaõhuala taimestikku tuleb korrapäraselt hooldada, et vähendada toitainete ülekülluse tekkimise ohtu;
- ◆ vabaõhuala ei tohi ulatuda üle 150 m raadiuse lindla lähimast sisse- või väljapääsuluugist (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2030*). Kuni 350 m raadius hoone lähimast sisse- või väljapääsuluugist on siiski lubatud, kui kogu vabaõhualal on ühtlaste vahemaade järel piisav arv varjualuseid kaitseks karmi ilmastiku ja kiskjate eest (1 ha kohta vähemalt 4 varjualust).

Mida kontrollitakse?

Pidamistingimuste visuaalne kontroll, vajadusel loomapidamishoonete projekti või mõõtkavas tehtud joonise alusel. Vajadusel tehakse mõõtmised.

Vabaõhuala taimkatte seisundi visuaalne kontroll.

Selgitus

Vabaõhualadele lastakse linde ainult sobivate ilmastikutingimuste korral. Talvel linde vabaõhualadele ei lasta, kuid nende käitumuslikud vajadused peavad saama rahuldatud (nt siblimisvõimalus, kast liiva või tuhaga, kus kanad saavad ennast puhastada).

Kui nt linnugripi tõttu ei lubata linde välja lasta ka muul ajal, tuleb neile tagada käitumuslike vajaduste rahuldamine.

Vabaõhuala peab olema tarastatud, selle ala sees peab vähemalt üle poole pinnast olema taimestikuga kaetud.

„Kari“ lindlate seksioonide kontekstis – rühm linde, keda peetakse koos, teiste kodulinnuliikidega segunemata, ning kellel on selleks spetsiaalsed siseruumid ja vabaõhualad.

„Veranda“ – kodulindude pidamiseks ette nähtud hoone täiendav, katusega soojustamata vabaõhu-osa, mille pikim külg on tavaliselt varustatud traataia või -võrguga ning milles on väliskliima, looduslik ja vajaduse korral kunstlik valgustus ning allapanuga põrand.

„Noorkana“ – kuni 18 nädala vanune munakanaks, aretuskanaks või lihatootmiseks kasvatatav kana.

8.4.2 Siseruumide, vabaõhualade ning õrte loomkoormus ja miinimummõõtmed munakanade pidamisel

Nõude alus: (EL) 2020/464 I lisa IV osa.

Nõue	Munakanad, sh kaheotstarbelised liinid liha ja munade tootmiseks, ning aretuskarja linnud, kes on mõeldud tulevaste munakanade haudemunade tootmiseks vanuses ≥ 18 nädalat:	
	Lindude maksimumarv lindla seksiooni kohta (karja suurus)	3000 lindu
	Lindude maksimumarv lindla siseruumi kasutatava ala kohta	6 lindu 1 m ² kohta
	Õrre miinimumpikkus	18 cm linnu kohta
	Pesad	7 munakana pesa kohta või ühispesa puhul 120 cm ² munakana kohta
	Vabaõhuala miinimumpindala	4 m ² linnu kohta tingimusel, et väljaheidetega ületata piirmäära 170 kg N/ha aastas
	Noorkanad ja -kuked (Nõuded hakkavad olemaolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2030)	
	Lindude maksimumarv lindla seksiooni kohta (karja suurus)	10 000 noorkana
	Loomkoormus lindla siseruumi kasutatava ala m ² kohta	21 kg eluskaalu m ² kohta
	Õrred või kõrgendatud istumistasandid või nende igasugused kombinatsioonid	Vähemalt 10 cm õrt linnu kohta või vähemalt 100 cm ² kõrgendatud istumistasandit linnu kohta
	Vabaõhuala miinimumpindala	1 m ² linnu kohta

Mida kontrollitakse?

Pidamistingimuste visuaalne kontroll, vajadusel loomapidamishoonete projekti või mõõtkavas tehtud joonise alusel. Vajadusel tehakse mõõtmised.

8.4.3 Tingimused liha tootmiseks kasvatatavate lindude pidamiseks loomakasvatushoones ja vabaõhualal

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.6.8, 1.7.7, 1.9.4.1, 1.9.4.4. (EL) 2020/464 artiklid 14-16, 26; I lisa IV osa.

Nõue

Lindla:

- ♦ lubatud ei ole puuride, kastide ega ülestikku asetatud sulgude kasutamine;
- ♦ vähemalt 1/3 põrandapinnast peab olema sile, st mitte rest- või võrkpõrand, ning kaetud põhust, puulaastudest, liivast või turbast allapanuga;

- ♦ öine pidev puhkeaeg, mil kunstlikku valgustust ei kasutata, kestab vähemalt 8 tundi. Kuni 16-tunnise valge aja tagamiseks võib päevavalgusele lisaks kasutada kunstlikku valgustust;
- ♦ lihatootmiseks ettenähtud linnukasvatushoonete üldpindala ei ületa ühe tootmisüksuse puhul 1600 m²;
- ♦ igasuguse kannatuse, valu ja stressi tekitamist välditakse ja viiakse miinimumini looma kogu eluea jooksul, sealhulgas tapmise ajal.

Lindlad tuleb ehitada viisil, mis võimaldab kõigil lindudel kergesti juurde pääseda **vabaõhualadele**:

- ♦ lindla välispiiril peavad olema sisse- ja väljapääsuavad, mis võimaldavad otsest juurdepääsu vabaõhualadele;
- ♦ iga sisse- ja väljapääsuava peab olema lindudele sobiva suurusega ning lindudel peab olema neile takistusteta juurdepääs;
- ♦ kui sisse- ja väljapääsuavad asuvad kõrgemal, tuleb paigaldada kaldtee;
- ♦ sisse- ja väljapääsuavade kogupikkus peab olema vähemalt 4 m lindla siseruumi kasutatava ala miinimumpindala 100 m² kohta.

Verandadega lindlad:

- ♦ nii siseruumist verandani kui ka verandast vabaõhualani ulatuval välispiiril peavad olema sisse- ja väljapääsuavad, mis võimaldavad hõlpsat juurdepääsu verandale või vabaõhualale;
- ♦ siseruumist verandale viivate sisse- ja väljapääsuavade kogupikkus peab olema vähemalt 2 m lindla siseruumi miinimumpindala kasutatava ala 100 m² kohta (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2025*);
- ♦ verandalt vabaõhualani viivate sisse- ja väljapääsuavade kogupikkus peab olema vähemalt 4 m lindla siseruumi kasutatava ala miinimumpindala 100 m² kohta (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2025*);
- ♦ siseruumide ja vabaõhualade loomkoormuse ja miinimumpindala arvutamisel ei võeta arvesse veranda kasutatavat ala. Samas võib kodulindudele mõeldud hoone täiendavat katusega vabajalutusala osa, mis on soojustatud selliselt, et selles ei ole väliskliima, võtta arvesse siseruumide loomkoormuse ja miinimumpindala arvutamisel, kui see on täielikult ligipääsetav 24 tundi ööpäevas (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2025*).

Mitme karja pidamiseks eraldi seksioonideks jaotatud lindlad:

- ♦ seksioonid tagavad, et kokkupuude teiste karjadega on piiratud ja et erinevatest karjadest pärit linnud ei saa lindlas seguneda;
- ♦ lindla ühes seksioonis kohaldatakse järgmisi karja maksimumsuurusi:
 - 4 800 nuumlindu liigist *Gallus gallus* (kana);
 - 4 000 noort nuumkana (vanus alla 18 nädalat);
 - 2 500 kohikukke, kalkunit või hane;
 - 3 200 isast pekingi parti või 4 000 emast pekingi parti;
 - 3 200 isast muskusparti või 4 000 emast muskusparti;
 - 3 200 isast mullardit või 4 000 emast mullardit;
 - 5 200 pärkana.
- ♦ seksioonid eraldatakse kõvade vaheseintega nuumlindude jaoks, kes ei kuulu liiki *Gallus gallus*; selline kõva vahesein peab tagama täieliku füüsilise eraldatuse lindla iga seksiooni hoone põrandast katuseni (*Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2025*);
- ♦ seksioone peavad eraldama kõvad või poolsuletud vaheseinad või võrgud liigi *Gallus gallus* aretuskarja lindude, munakanade, noorkanade, noorkukkede ja liigi *Gallus gallus* nuumlindude puhul.

Liikuvaid lindlaid võib kasutada tingimusel, et neid liigutatakse tootmistsükli jooksul korrapäraselt, et tagada taimestiku kättesaadavus lindudele ja vähemalt iga kodulinnupartii vahel.

Nuumlindude loomkoormust võib suurendada kuni 30 kg eluskaaluni m² kohta, tingimusel, et liikuva hoone esimese korruse pindala ei ületa 150 m².

Vabaõhualade omadused:

- ♦ vabaõhualad peavad olema lindudele atraktiivsed ja kõigile lindudele täielikult juurdepääsetavad;
- ♦ mitme karja pidamiseks eraldi seksioonideks jaotatud lindlate puhul eraldatakse igale seksioonile vastavad vabaõhualad eesmärgiga tagada, et kokkupuude teiste karjadega oleks piiratud ja eri karjadest pärit linnud ei saaks seguneda;
- ♦ vabaõhualad peavad olema kaetud peamiselt taimkattega, mis koosneb mitmesugustest taimedest;
- ♦ kodulindude vabaõhualad peavad võimaldama lindudel kergesti pääseda piisava arvu joogikohade juurde;
- ♦ vabaõhualadel peab olema lindude jaoks piisav arv kaitsvaid rajatisi, varjualuseid, põõsaid või puid, mis asuvad kogu vabaõhualal eesmärgiga tagada, et linnud kasutavad kogu vabaõhuala tasakaalustatult;
- ♦ vabaõhuala taimestikku tuleb korrapäraselt hooldada, et vähendada toitainete ülekülluse tekkimise ohtu;
- ♦ vabaõhuala ei tohi ulatuda üle 150 m raadiuse lindla lähimast sisse- või väljapääsuluugist (*Nõue hakkab olemasolevatele hoonetele kehtima 01.01.2030*). Kuni 350 m raadius hoone lähimast sisse- või väljapääsuluugist on siiski lubatud, kui kogu vabaõhualal on ühtlaste vahemaade järel piisav arv varjualuseid kaitseks karmi ilmastiku ja kiskjate eest (1 ha kohta vähemalt 4 varjualust);
- ♦ hanede puhul peab vabaõhualal kasvama rohtu, mida linnud saavad süüa;
- ♦ veelinnud peavad pääsema ojja, tiiki, järve või basseini, kui ilmastiku- ja hügieenitingimused seda lubavad, et lindude liigiomased vajadused ja heaolunõuded oleksid rahuldatud. Kui ilmastikutingimused seda ei luba, peab neil olema juurdepääs veele, kuhu nad saavad sulestiku puhastamiseks kasta oma pea.

Mida kontrollitakse?

Pidamistingimuste visuaalne kontroll, vajadusel loomapidamishoonete projekti või mõõtkavas tehtud joonise alusel. Vajadusel tehakse mõõtmised.

Vabaõhuala taimkatte seisundi visuaalne kontroll.

Hinnatakse lindude üldist heaolu.

Selgitus

Vabaõhualadele lastakse linde ainult sobivate ilmastikutingimuste korral. Talvel linde vabaõhualadele ei lasta, kuid nende käitumuslikud vajadused peavad saama rahuldatud (nt siblimisvõimalus, kast liiva või tuhaga, kus linnud saavad ennast puhastada).

Kui nt linnugripi tõttu ei lubata linde välja lasta ka muul ajal, tuleb neile tagada käitumuslike vajaduste rahuldamine.

Vabaõhuala peab olema tarastatud, selle ala sees peab vähemalt üle poole pinnast olema taimestikuga kaetud.

„Kari“ lindlate seksioonide kontekstis – rühm linde, keda peetakse koos, teiste kodulinnuliikidega segunemata, ning kellel on selleks spetsiaalsed siseruumid ja vabaõhualad.

„Veranda“ – kodulindude pidamiseks ette nähtud hoone täiendav, katusega soojustamata vabaõhuala, mille pikim külg on tavaliselt varustatud traataia või -võrguga ning milles on väliskliima, looduslik ja vajaduse korral kunstlik valgustus ning allapanuga põrand.

„Noorkana“ – kuni 18 nädala vanune munakanaks, aretuskanaks või lihatootmiseks kasvatatav kana.

8.4.4 Miinimumpindalad kodulindude pidamiseks loomakasvatushoones ja vabaõhualal (v.a munakanad)

Nõude alus: (EL) 2020/464 artiklid 15, 16, 26; I lisa IV osa.

Nõue		Sisepindala – lindude kasutuses olev netopindala, lindude arv eluskaal m² kohta	Välisala pindala – linnu kohta kasutatav pindala korraga ala kasutavas rühmas
	Gallus gallus (nuumkana)	eluskaal kuni 21 kg/m²	Püsivate hoonete puhul 4 m², liikuvate hoonete puhul 2,5 m²
	Gallus gallus kohikuked, ja noored nuumkanad (<18 nädalat)		4 m²
	Kalkunid		10 m²
	Haned		15 m²
	Pekingi pardid, muskuspardid, hübriidid ja mullardid		4,5 m²
	Pärkanad		4 m²
			Kõigi liikide puhul ei ületata piirmäära 170 kg N/ha aastas
		Igasugused õrte või kõrgendatud istumistasandite või mõlema kombinatsioonid, linnu kohta (Nõue hakkab olemasolevate hoonete puhul kehtima 01.01.2025)	
	Gallus gallus (nuumkanad)	vähemalt 5 cm õrt või vähemalt 25 cm² kõrgendatud istumistasandit	
	Gallus gallus kohikuked ja noored nuumkanad (<18 nädalat)	vähemalt 5 cm õrt või vähemalt 25 cm² kõrgendatud istumistasandit	
	Kalkunid	vähemalt 10 cm õrt või vähemalt 100 cm² kõrgendatud istumistasandit	
Pärkanad	vähemalt 5 cm õrt või vähemalt 25 cm² kõrgendatud istumistasandit		

Mida kontrollitakse?

Pidamistingimuste visuaalne kontroll, vajadusel loomapidamishoonete projekti või mõõtkavas tehtud joonise alusel. Vajadusel tehakse mõõtmised.

8.4.5 Kodulindude tapavanus

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punkt 1.9.4.1.

Nõue

Et vältida intensiivsete kasvatusemeetodite kasutamist, peab kodulinde kasvatama kas minimaalse vanuseni või peavad need pärinema aeglase kasvuga linnuliinidest, kes on kohanenud eluks välistingimustes.

Kui põllumajandustootja ei kasuta aeglase kasvuga liine, on minimaalne tapavanus järgmine:

- ◆ 81 päeva kanade puhul;
- ◆ 150 päeva kohikukkede puhul;
- ◆ 49 päeva pekingi partide puhul;
- ◆ 70 päeva emaste muskupartide puhul;

- ◆ 84 päeva isaste muskuspartide puhul;
- ◆ 92 päeva mullardi puhul;
- ◆ 94 päeva pärkanade puhul;
- ◆ 140 päeva isaste kalkunite või küpsetamiseks mõeldud hanede puhul;
- ◆ 100 päeva emaste kalkunite puhul.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse, kas tegu on aeglase kasvuga liiniga. Tapavanust kontrollitakse raamatupidamisdokumentide alusel (saatedokumendid, arved).

Selgitus

PTA on määratlenud broilerkanade puhul aeglase kasvuga liini kriteeriumiks juurdekasvu 44 g päevas (sarnaselt Saksamaale). Selliste liinide puhul ei ole seatud minimaalset tapavanust. Samas tuleb arvestada, et juhul kui broileritibud on toodud alla 3 päeva vanustena tavatootmisest, siis kehtib neile üleminekuaeg 10 nädalat, mis tähendab minimaalset tapavanust 70 päeva + 1 kuni 3 päeva olenevalt vanusest, millal tibud on ettevõttesse jõudnud.

8.4.6 Vuttide pidamise nõuded

Nõude alus: MtM §12¹, §14 lõiked 1,2. (EL) 2018/848 artiklid 9-11, 14; II lisa II osa.

Nõue

Loomakasvatushoones on ühes karjas kuni 6800 vutti, kelle kasvatamiseks ettenähtud pindala on vähemalt 400 m².

Vuti minimaalne tapavanus on 35 päeva.

Mida kontrollitakse?

Vuttide pidamistingimuste visuaalne kontroll. Loomapidamisrajatiste projektid/joonised.

Selgitus

Muude nõuete osas kehtivad vuttidele üldised kodulindude pidamise nõuded:

- ◆ vähemalt kolmandik põrandapinnast peab olema sile, st mitte rest- või võrkpõrand, ning kaetud õlgedest, puulaastudest, liivast või turbast allapanuga;
- ◆ pärast iga kodulinnupartii üleskasvatamist tuleb hooned lindudest tühjendada. Selle aja jooksul tuleb hooned ja sisseseade puhastada ja desinfitseerida. Peale selle tuleb pärast iga kodulinnupartii üleskasvatamist lasta vabaaladel puhata liikmesriigi kindlaksmääratava ajavahemiku jooksul, et taimestik saaks taastuda. Ettevõtja peab arvestust või säilitab dokumentaalsed tõendid sellise ajavahemiku kohaldamise kohta. Kõnealuseid nõudeid ei kohaldata, kui kodulinde ei kasvatata partiina, ei peeta vabaalal ja kui nad saavad terve päeva vabalt ringi liikuda;
- ◆ kodulinnud peavad pääsema vabaõhualale vähemalt kolmandikul oma elueast, välja arvatud juhul, kui ELi õigusaktide alusel on kehtestatud ajutised piirangud;
- ◆ neil peab päevasel ajal olema pidev pääs vabaõhualale alates võimalikult varasest east, kui füsioloogilised ja füüsilised tingimused seda lubavad, välja arvatud juhul, kui ELi õigusaktide alusel on kehtestatud ajutised piirangud;
- ◆ vabaõhualad peavad võimaldama lindudel kergesti pääseda piisava arvu joogikohtade juurde;
- ◆ vabaõhualad peavad olema põhiliselt kaetud taimestikuga;

- ◆ kui kasvatusalal on sööta vähe, nt pikaajalise lumekatte või põuaperioodi tõttu, tuleb kodulindude toidule lisada koresööta;
- ◆ kui ELi õigusaktide alusel kehtestatud piirangute või kohustuste tõttu hoitakse kodulinde siseruumides, peab neil olema alaline juurdepääs piisavas koguses koresöödale ja sobivale materjalile, et rahuldada nende etoloogilisi (käitumuslikke ja füsioloogilisi) vajadusi;
- ◆ päevavalgusele lisaks võib kasutada kunstlikku valgustust kuni 16-tunnise valge aja tagamiseks, nii et öine pidev puhkeaeg, mil kunstlikku valgustust ei kasutata, kestab vähemalt 8 tundi.

8.7 Loomade liikumise arvestus ja loomade toomine ettevõttesse

8.7.1 Loomade liikumise arvestus

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.3.4.5, 1.7.12. MtM §2 lõiked 1, 2 ja 3.

Nõue

Ettevõttes peetavate elusloomade kohta tuleb pidada arvestust või säilitada dokumentaalsed tõendid järgmiselt:

- ◆ ettevõttes sündinud loomad: sünniaeg;
- ◆ ettevõttesse toodud loomad: identifitseerimistunnus looma või partii/karja kaupa, loomade päritolu, saabumiskuupäev ja üleminekuaeg, veterinaarandmed.
- ◆ ettevõttest välja viidavad loomad: vanus, loomade arv, tapaloomade puhul kaal, identifitseerimistunnus (looma või partii/karja), lahkumise kuupäev ja sihtkoht.

Ettevõttes, kus tegeletakse eri liikidest loomade mahe- ja mittemahepõllumajandusliku kasvatuses, peetakse nende kohta eraldi arvestust.

Arvestust peetakse elektroonselt või paberil. Andmete kohta tuleb kirje teha 3 päeva jooksul arvates toimingute tegemise päevast.

Andmeid ja neid tõendavaid dokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat arvates nende kogumisest.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse ettevõttesse toodud ja müüdud loomade saatedokumente, loomade liikumise arvestuse pidamist. Tunnustatava ettevõtte kontrollimisel tehakse loomade liikumise kohta arvestus mahetootmise tunnustamise taotluse esitamise päevast alates.

Tunnustatud ettevõttes kontrollitakse loomade liikumist viimasest kontrollimise päevast arvates.

Selgitus

Loomade liikumise arvestusel saab kasutada ka teiste asutuste andmebaaside arvestust, eelkõige PRIA loomade registrit. Samuti saab kasutada PTA soovituslikku vormi PTA kodulehel: Mahepõllumajandus > Alustajale ja jätkajale > [Vormid](#) > „Loomade liikumise arvestus“ või enda vormi.

Kui PRIA loomade registris vajalik info puudub, siis tuleb see PTAlle kontrollimiseks eraldi esitada.

NB! Mahenõuetega küsitud infost piisab ainult mahekontrolli läbiviimise jaoks. Kui nt loomatervise valdkonnas on vaja esitada rohkem andmeid või mõnel muul kujul, siis tuleb täita vastavaid nõudeid.

Maheloomade saatedokumendi/arve vormistamise nõudeid vt ptk 8.11.

8.7.3 Mittemahe kodulindude toomine ettevõttesse

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.2.2, 1.3.4.3., 1.3.4.5. Maaeluministri määrus 21.12.2018 nr 82.

Nõue

Kui mahepõllumajanduslikult kasvatatud kodulinde ei ole piisaval arvul saada, võib linnukarja moodustamisel, uuendamisel või taastamisel tuua mittemahepõllumajanduslikke kodulinde kuni 3 päeva vanustena.

Vajalik on **PTA nõusolek**, välja arvatud ohustatud tõu, eesti vuti puhul.

Mittemahe lindude toomisel rakendub üleminekuaeg:

- ♦ alla 3 päeva vanustena toodud kodulinnud liha tootmiseks (välja arvatud pekingi pardid) – 10 nädalat;
- ♦ alla 3 päeva vanustena toodud pekingi pardid – 7 nädalat;
- ♦ alla 3 päeva vanustena munade tootmise eesmärgil toodud kodulinnud – 6 nädalat.

PTA võib anda üksiktootjale **nõusoleku** linnukarja uuendamiseks või taastamiseks mittemahe lindudega katastroofist tuleneva lindude suure suremuse korral, juhul kui mahelinde ei ole saada. Katastroofi olukorra kohta peab olema eelnevalt PTA ametlik otsus.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse saatedokumentidest tibude koorumise aegu ja mis ettevõttest tibud pärit on, liikumise arvestust. Kontrollitakse, kas on küsitud nõusolek.

Selgitus

Enne mittemahe lindude toomist tuleb kindlasti taotleda PTA nõusolek.

Samas tuleb arvestada, et juhul kui broileritibud on toodud alla 3 päeva vanustena tavatootmisest, siis kehtib neile üleminekuaeg 10 nädalat, mis tähendab aeglasekasvulistele kanabroileritele, kellele pole min tapavanust kehtestatud, minimaalset tapavanust 70 päeva + 1 kuni 3 päeva olenevalt vanusest, millal tibud on ettevõttesse jõudnud.

NB! Enam ei saa alustada mahelinnukasvatust ettevõttes olemasolevate lindudega. Ettevõtja, kes soovib alustada mahelinnukasvatusega, peab olemasolevad linnud ettevõttest likvideerima ja alustama mahetootmisele üleminekut alla kolme päeva vanuste tibudega või tooma ettevõttesse mahe linnud.

Katastroofiolukorra kehtestamine vt ptk 6.1.

8.8 Söödad ja söötmine

8.8.5 Kodulindude söötmine

Nõude alus: (EL)2018/848 II lisa II osa punkt 1.9.4.2 a, b.

Nõue

Kodulindude päevane söödaratsioon peab sisaldama koresööta (haljassööta, heina või silo).

Vähemalt 30% kodulindude söodast peab pärinema samast põllumajandusettevõttest või kui see ei ole võimalik või kui selline sööt ei ole kättesaadav, peab see olema toodetud koostöös teiste mahepõllumajanduslike või üleminekuaja tootmisüksustega ning samast piirkonnast pärit sööta ja söödamaterjali kasutavate söödakäitlejatega.

Oma ettevõttes mahepõllumajandusliku taimekasvatuse üleminekuaja teisel aastal toodetud sööt võib moodustada 100% loomade söödaratsiooni kuivainest. Kui üleminekuaja teisel aastal toodetud sööt on pärit teisest ettevõttest, siis võib see moodustada keskmiselt kuni 30% söödaratsiooni kuivainest.

Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse üleminekuaja esimese aasta oma ettevõtte püsikarjamaadelt ja mitmeaastaste söödataimedega või valgurikaste taimedega maatükkidelt saadud saagist või seal karjatamisest võib pärineda kuni 20% söödaratsiooni kuivainest.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse kodulindudele kasutatud söötade koguseid söötade arvestuse dokumentide ja raamatupidamisdokumentide (saatedokumendid, arved jm) alusel.

Selgitus

Koresööda (haljassööda, heina või silo) sisalduse % päevases söödaratsioonis pole määratud, oluline on, et selline sööt oleks lindudele igapäevaselt kättesaadav.

Samast piirkonnast pärit sööt tähendab Eestist ja Lätist pärit sööta.

8.8.6 Mittemahe proteiinsööda kasutamine noorlindude puhul

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.9.3.1 c, 1.9.4.2 c; artikkel 11 lõige 1.

Nõue

Kui maheproteiinsööta ei ole piisavas koguses saada, võib kasutada noorlindude söötmisel kuni 5% mittemahe proteiinsööta.

PTA nõusolekul võib mittemahe proteiinsööta kasutada kuni 31.12.2026 järgmistel tingimustel:

- ◆ maheproteiinsööt ei ole kättesaadav;
- ◆ proteiinsööt on toodetud või valmistatud ilma keemiliste lahustiteta;
- ◆ seda kasutatakse ainult kuni 35 kg kaaluvate pörsaste ja kuni 18 nädala vanuste noorlindude söötmiseks spetsiifiliste proteiinisegudega ning
- ◆ maksimaalne lubatud osakaal sööda kuivaines 12-kuulisel ajavahemikul ei ületa 5%. Osakaal arvutatakse põllumajandusest pärinevas söödas sisalduva kuivaine osakaaluna.
- ◆ GMod, GModest toodetud tooted ja GMode abil toodetud tooted ei ole lubatud.

Nõusoleku saanud ettevõtted peavad pidama eraldi arvestust noorlindude ja noorsigade söötmise kohta.

Mida kontrollitakse?

Tehakse arvutused ettevõttes kasutatud söötade kohta kuivaines. Võrreldakse mittemahe ja mahe söötade kuivaine osakaalu söödaratsioonis.

Selgitus

NB! Mittemahe proteiinsööda kasutamise võimalust ei ole munakanadel.

Proteiinsööt on sööt, mille valgusisaldus kuivaines on üle 20% (peab sisaldama noorlindudele ja -sigadele vajalikke aminosähte).

Lubatud on selline proteiinsööt, mis ei ole töödeldud keemiliste lahustitega, nt õlikultuuridest külmi- või kuumpressiga saadud õlikoogid on lubatud, kuid keemiliselt töödeldud õlišrott ei ole lubatud.

8.8.7 Kaladest ja muudest veeloomadest saadud söödamaterjalid kodulindude söödana

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 24 lõige 1 c. (EL) 2021/1165 artikkel 3; III lisa A osa.

Nõue

Kodulindude söötmiseks võib kasutada mittemahe kaladest või muudest veeloomadest saadud jahu, õli ja muud söödamaterjali tingimusel et:

- ♦ need on saadud kalandusettevõttest, millele on väljastatud säästva kasutamise sertifikaat kava alusel, mida tunnustab pädev asutus kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1380/2013 sätestatud põhimõtetega;
- ♦ need on toodetud või valmistatud keemiliselt sünteetiliselt lahusteid kasutamata;
- ♦ kalavalgu hüdrolysaati on lubatud kasutada ainult mittetaimtoitude noorloomade puhul.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse sööda päritolu saatedokumentide alusel.

Selgitus

Looduslikest veekogudest püütud kala, muid veeloomi või nendest valmistatud tooteid ja kõrvalsaadusi ei loeta põllumajandusliku päritoluga söödaks ja nende kasutamisel protsentuaalset piirangut pole.

Säästva kalanduse puhul on järgitud kalavarude säästvat majandamist (nagu seda Eesti kalanduses tehakse) – ei ole püütud alamõõdulisi kalu, ei ole tegu röövpüügiga, on peetud kinni muudest piirangutest jne.

8.8.8 Mittemahepõllumajanduslikud vürtsid, maitsetaimed ja melass söödana

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 24 lõige 3 e alapunkt iv. (EL) 2021/1165 artikkel 3, III lisa A osa.

Nõue

Loomade söötmiseks võib kasutada mittemahe vürtse, maitsetaimi ja melassi tingimusel, et:

- ♦ need pole mahedana kättesaadavad,

- ◆ need on toodetud või valmistatud ilma keemiliste lahustiteta,
- ◆ vürtside, maitsetaimede ja melassi kasutamine on piiratud 1%-ga söödaratsioonist, mis on arvatud igal aastal põllumajandusest pärinevas söödas sisalduva kuivaine osakaaluna.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse toodete koostist ja saatedokumente. Tehakse arvutused ettevõttes kasutatud vürtside, maitsetaimede või melassi kohta kuivaines.

Selgitus

Sageli on tavamelass nt mineraalsöötade koostisosa. Sellist mineraalsööta võib maheloomadele anda, kuid tuleb veenduda, et melassi ei oleks keemiliselt töödeldud (nt vääveldioksiidiga).

8.8.9 Mineraalse päritoluga söödad

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 24 lõiked 1 c, 3 e. (EL) 2021/1165 artikkel 3; III lisa A osa.

Nõue

Loomade mineraalsed söödad peavad olema looduslikku päritolu, välja arvatud juhul, kui sellist päritolu tooteid või aineid ei ole saada piisavas koguses või piisava kvaliteediga või kui alternatiivid puuduvad.

Kasutada võib üksnes määruse 2021/1165 III lisas nimetatud mineraalseid söödamaterjale.

Mida kontrollitakse?

Jälgitakse, milliseid mineraalsöötasid ettevõttes kasutatakse. Kontrollitakse ostudokumente ja pakenditel kirjeldatud koostist.

Selgitus

Vt mineraalsete söödamaterjalide lubatud nimekirja ptk 11.3.

Sageli sisaldavad mineraalsööda valmissegud mahepõllumajanduses mittelubatud aineid või taimset sideainet. Seetõttu tuleb väga täpselt uurida mineraalsööda koostist ja vajadusel konsulteerida PTAga. Tavatootmisest pärit melass võib söödas sisalduda, kui selle osakaal kogu aastasest söödaratsioonist jääb alla 1% kuivaines.

Vt turul olevate toodete nimekirja PTA kodulehel: Mahepõllumajandus > [Loomakasvatus](#) „Mahetootmisesse sobivad mineraalid ja söödalisandid“. Kõik turul olevad sobivad tooted selles tabelis ei pruugi sisalduda.

8.8.10 Söödalisandid ja loomasöödas, sh silo valmistamisel kasutatavad abiained

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 24 lõiked 1 d, 3 e. (EL) 2021/1165 artikkel 3; III lisa B osa.

Nõue

Söödas kasutatavad mikroelemendid, vitamiinid või provitamiinid peavad olema looduslikku päritolu, välja arvatud juhul, kui sellist päritolu tooteid või aineid ei ole saada piisavas koguses või piisava kvaliteediga või kui alternatiivid puuduvad.

Nimetatud tooteid on lubatud kasutada vastavalt lubatud mittemahe söödamaterjalide nimekirjale „Loomasöödas kasutada lubatud söödalisandid ja abiained“.

Silokonservantidena on lubatud kasutada ensüüme ja mikroorganisme ainult piisava käärimise tagamiseks.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse, milliseid söödalisandeid ja abiaineid kasutatakse. Kontrollitakse ostudokumente ja pakenditel kirjeldatud koostist.

Selgitus

Sisseostetud sööda puhul on oluline ka jälgida, milliseid antioksidante söödas kasutatakse, sest lubatud on ainult taimeõlidest saadud tokoferooli(rikkad)ekstraktid.

Nt silos on lubatud tehnoloogilised lisandid: sorbiinhape, sipelghape, naatriumformiaat, äädikhape, piimhape, propioonhape, sidrunhape.

Vt loomasöödas kasutada lubatud söödalisandite ja abiainetes lubatud nimekirja ptk 11.3.

Vt turul olevate toodete nimekirju PTA kodulehel: Mahepõllumajandus > [Loomakasvatus](#) „Mahe tootmisesse sobivad mineraalid ja söödalisandid“ ja „Mahe tootmisesse sobivad silolisandid“. Kõik turul olevad sobivad tooted selles tabelis ei pruugi sisalduda.

8.8.11 Vesi

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punkt 1.7.2.

Nõue

Vesi peab olema loomadele kergesti kättesaadav nii loomakasvatushoones, kui ka karjamaal; loomade füsioloogilised ja etoloogilised vajadused peavad olema rahuldatud; jootmiseks kasutatav inventar on puhas ja vesi kvaliteetne.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse joogivee olemasolu ja kättesaadavust loomadele nii loomakasvatushoones kui ka karjamaal. Kontrollitakse jootmiseks kasutatava inventari puhtust.

8.8.12 Arvestuse pidamine loomade söötmisel

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 39 lõige 1 a; II lisa II osa punkt 1.4.4. MtM §2 lõiked 1-3.

Nõue

Arvestust tuleb pidada söötmisrežiimi ja, kui see on asjakohane, karjatamisperioodi (sh rändkarjatamise) aegade kohta.

Mis tahes vormis kasutatud sööda puhul:

- ♦ erinevate söödamaterjalide osakaal,
- ♦ oma ettevõttest või samast piirkonnast pärit sööda osakaal,
- ♦ üleminekuaja sööda osakaal.

Ettevõttesse toodud sööda puhul: nimetus, kogus, koostis, toomise päev, tootmiskoht, tootja ja turustaja, sööda kasutamine.

Ettevõttes toodetud sööda puhul: kogus ja tootmise aeg, sööda kasutamine.
Eraldi tuleb arvestust pidada mahe ja mittemahe loomakasvatuse kohta;
Arvestust peetakse paberil või elektroonselt.
Andmete kohta tehakse kirjed 3 päeva jooksul arvates toimingute tegemise päevast.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse ettevõttesse toodud söötade saatedokumente. Ettevõttes toodetud söötade koguseid kontrollitakse põlluraamatu järgi. Kontrollitakse söötade kasutamist loomaliikide kaupa.

Selgitus

Söötade arvestusel võib kasutada abitabelit, mis on PTA kodulehel: Mahepõllumajandus > [Loomakasvatus](#) „Ettevõtte hinnanguline söödavajadus kuivaines aastas“.

Karjatamise ja ettevõttes toodetud sööda arvestust tuleb Veeseaduse kohaselt pidada põlluraamatus.

8.9 Haiguste ennetamine ja ravi

8.9.1 Allopaatiliste veterinaarravimite kasutamise keeld ennetavas tegevuses

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.5.1.1-1.5.1.5.

Nõue

Haiguste ennetamine põhineb tõugude ja liinide valikul, karjakasvatustaval, kvaliteetsel söödal, liikumisel, asjakohasel loomkoormusel ning loomapidamisel asjakohastes hügieenitingimustes.

Immunoloogilisi veterinaarravimeid (vaktsiine) võib kasutada.

Haiguste ennetamiseks on keelatud kasutada:

- ◆ keemiliselt sünteesitud allopaatilisi veterinaarravimeid, sh antibiootikume,
- ◆ keemiliselt sünteesitud allopaatilisi molekule sisaldavaid boole.

Keelatud on kasvu soodustamiseks või toodangu suurendamiseks mõeldud ainete kasutamine (sh antibiootikumid, koktsidiostaatikumid ja muud kunstlikud kasvusoodustajad).

Keelatud on hormoonide või samalaadsete ainete kasutamine paljunemise reguleerimiseks või muul eesmärgil.

Kui loomi hangitakse mittemahepõllumajanduslikest tootmisüksustest, rakendatakse olenevalt kohalikest oludest erimeetmeid, nagu sõeluuringud või karantiin.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse loomapidaja raviarvestust.

Selgitus

Haiguste ennetus peab põhinema sobival pidamistingimustel, söödal, tõugude valikul, bioturvalisuse põhimõtete rakendamisel jne.

Ettevõttesse loomade sissetoomisel nii tava- kui ka mahekarjadest tuleb olla eriti hoolikas (vajadusel testid ostuloomadelt, profülaktiline karantiin, karjaterwise staatuse jälgimine).

8.9.2 Puhastustoimingud hoonetes ja vabaaladel

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 24 lõige 1 punkt 1 e; II lisa II osa punktid 1.5.1.6, 1.5.1.7, 1.9.4.4 c. (EL) 2021/1165 artiklid 5, 12. (EÜ) 889/2008 lisa VII, kuid välja arvatud tooted, mis on nimetatud määruse (EL) 2021/1165 IV lisa D osas.

Nõue

Laudad, sulud, seadmed ja riistad peavad olema nõuetekohaselt puhastatud ja desinfitseeritud, et vältida nakkuste levikut ning haigusekandjate tekkimist.

Väljaheide, uriin ning söömata jäänud või mahapudenenud sööt tuleb eemaldada nii sageli kui vaja, et minimeerida lõhna teket ning vältida putukate või näriliste signemist.

Putukate ja muude kahjurite hävitamiseks hoonetes ja teistes rajatistes, kus loomi peetakse, kasutatakse rodentitsiide (ainult lõksudes) ning lubatud ainete nimekirjades loetletud tooteid ja aineid: puhastus- ja desinfitseerimisvahendeid ning taimekaitsevahendeid.

Loomapidamishoonete ja sisseseadete puhastamiseks ja desinfitseerimiseks võib kasutada lubatud ainete nimekirjas loetletud puhastus- ja desinfitseerimisvahendeid. Kõnealuste toodete kasutamise kohta tuleb pidada arvestust: toote kasutamise kuupäev või kuupäevad, toote nimetus, selle toimeained ning kasutamise koht.

Pärast iga kodulinnupartii üleskasvatamist tuleb hooned lindudest tühjendada ning hooned ja sisse-seade puhastada ja desinfitseerida.

Pärast iga kodulinnupartii üleskasvatamist tuleb lasta vabaaladel puhata nii, et taimestik saaks taastuda. Ettevõtja peab arvestust või säilitab dokumentaalsed tõendid sellise ajavahemiku kohaldamise kohta. Kõnealuseid nõudeid ei kohaldata, kui kodulinde ei kasvatata partiina, ei peeta vabaalal ja kui nad saavad terve päeva vabalt ringi liikuda.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse loomapidamishoonete seisundit, milliseid puhastus- või desinfitseerivaid vahendeid on kasutatud.

Linnukasvatuse puhul kontrollitakse vabaalade taimkatte seisundit.

Selgitus

Lubatud puhastus- ja desinfitseerimisvahendite nimekirja vt ptk 11.4 ja lubatud taimekaitsevahendite nimekirja ptk 11.1.

8.9.3 Veterinaarravi ning erand vaktsineerimiste, parasiitidevastase ravi ja kohustuslike haigustõrjeprogrammide puhul

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa osa punkt 1.5.2.1-5.1.5.2.7.

Nõue

Kui hoolimata loomatervise tagamiseks võetud ennetusmeetmetest loom haigestub või saab vigastada, tuleb teda viivitamata ravida.

Haigusi ravitakse kohe nende ilmnemisel, et vältida loomade piinlemist. Vajaduse korral ja rangeid nõudeid järgides ning veterinaararsti järelevalve all võib kasutada keemiliselt sünteetiliselt allopaatilisi veterinaarravimeid, sealhulgas antibiootikume, kui fütoterapeutilised, homöopaatilised ja muud tooted selleks ei sobi.

Keemiliselt sünteesitud allopaatiliste veterinaarravimite (sh antibiootikumid) asemel tuleb eelistada mahetootmises lubatud mineraalsöötasid ja mahetootmises lubatud söödalisandeid ning taimravi-tooteid ja homöopaatilisi tooteid, kui nende ravitoime asjaomase loomaliigi ja haiguse puhul ning kavandatud ravitingimustes on tõhus.

Loomi või loomadelt saadud tooteid ei tohi müüa mahetoodetena ning loomadele tuleb määrata üleminekuage, kui loomale või loomarühmale antakse:

- ◆ üle kolme keemiliselt sünteesitud allopaatilise veterinaarravimikuuri (sh antibiootikumikuurid) 12 kuu jooksul või
- ◆ üle ühe ravikuuri, kui loomade tootliku elutsükli pikkus on alla aasta.

Eelnimetatud ravikuuride hulka **ei loeta** vaksineerimist, parasiitidevastast ravi ega kohustuslikke haigustõrjeprogramme ning nende arvule piirangut ei ole.

Keeluaeg loomale keemiliselt sünteesitud allopaatilise veterinaarravimi (sh antibiootikumi) tavapärase kasutustingimuste kohaselt viimase doosi manustamise ning sellest loomast mahetoidu tootmise vahel peab olema:

- ◆ kaks korda nii pikk kui ravimile määratud keeluaeg ja
- ◆ mitte vähem kui 48 tundi.

Ettevõtjad peavad arvestust või säilitavad dokumentaalsed tõendid kasutatud ravi kohta, eelkõige ravitud loomade identifitseerimisandmed, ravi kuupäev, diagnoos, annustamine, ravimi nimetus ning, kui see on asjakohane, veterinaararsti määratud veterinaarravi ning enne loomakasvatussaaduste mahetoodetena turustamist ja mahetootena märgistamist kohaldatav keeluaeg.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse loomapidaja raviarvestust.

Selgitus

Üks ravikuur tähendab ühte ravitsükli haiguse ravimisel ehk perioodi, kui kauaks arst ravimi(te) andmist ette näeb. Ühe ravikuuri jooksul võib olla ka mitu ravimit, kui raviplaan seda ette näeb.

Kui loom on pärast ravikuure viidud üleminekuajale, siis identifitseeritavaid loomi eraldi ei pea hoidma, sest toodang on eristatav. Kui on partii või kari (linnud), siis tuleb üleminekuajale viidud loomad eraldi hoida, sest muidu pole võimalik toodangut eristada.

Ka juhul, kui vaksineerimine ei toimu riikliku programmi raames, ei loeta seda arvesse minevaks ravikuuriks.

Vaktsiinid on immunoloogilised veterinaarravimid ja vaksineerimisel ei rakendu keeluaega.

Informatsiooni ravimi keeluaja pikkuse kohta saab veterinaararstilt.

Loomade haiguste ennetamise ja veterinaarravi puhul registreeritakse diagnoos, ravi alustamise ja lõpetamise päev, kasutatava veterinaarravimi liik ja nimetus, veterinaarravimi doos, ravimeetod ja veterinaararsti poolt toodangu turustamisele kehtestatud keeluaeg ning andmed ravitud looma(de) kohta (liik, arv, tõug, vanus, sugu, identifitseerimisnumber) ja veterinaarravi teostanud veterinaararsti nimi.

Loomade ravi andmete registreerimiseks võib kasutada soovituslikku vormi PTA kodulehel: Mahepõllumajandus > Alustajale ja jätkajale > [Vormid](#) „Veterinaarravi andmete arvestus“.

8.9.4 Veterinaarravimite hoiustamine

Nõude alus: (EL)2018/848 III lisa punkt 7.3.

Nõue

Allopaatiliste veterinaarravimite ja antibiootikumide hoiustamine on ettevõtetes lubatud tingimusel, et veterinaararst on need loomade raviks välja kirjutanud. Kõrvaliste isikute juurdepääs veterinaarravimitele peab olema välistatud.

Mida kontrollitakse?

Veterinaarravimite hoiustamise visuaalne kontroll.

Veterinaarravi andmed, milliseid ravimeid on kasutatud ja kas hoiustatud ravimid on veterinaararsti poolt välja kirjutatud.

Selgitus

Veterinaarravimeid tuleb hoiustada eraldi kapis või ruumis. Allopaatilised ravimid ja antibiootikumid ei tohi olla loomakasvatushoones kergesti kättesaadavad.

8.10 Veterinaarsed toimingud ja loomakasvatusvõtted

8.10.2 Noka lühendamine

Nõude alus: (EL)2018/848 II lisa II osa punktid 1.7.8, 1.7.9.

Nõue

Erandkorras üksnes konkreetsete juhtumite puhul, kui see parandab loomade tervist, heaolu või hügieeni või kui töötajad võivad vastasel juhul ohtu sattuda, võib **PTA nõusolekul** teha:

- ♦ tibude noka lühendamist esimese 3 elupäeva jooksul.

PTA annab nõusoleku ainult juhul, kui ettevõtja on toimingut vajalikkust põhjendanud.

Looma kannatused tuleb viia miinimumini piisava anesteesia ja/või analgeesia abil ning sellega, et toimingut viivad läbi kvalifitseeritud töötajad ja loom on iga toimingu jaoks kõige sobivamas eas.

Mida kontrollitakse?

Kontrollitakse, kas nõusolek on antud ja kas toimingud on toimunud kooskõlas loomakaitseseadusega. Kontrollitakse raviarvestust.

Selgitus

Nõusoleku taotlusel tuleb väga põhjalikult välja tuua, miks noka lühendamine on vajalik.

8.10.4 Loomade heaolu transpordil

Nõude alus: (EL) 2018/848 II lisa II osa punktid 1.7.6, 1.7.7, 1.7.11.

Nõue

Elusloomade vedu peab toimuma võimalikult lühikese aja jooksul.

Igasuguse kannatuse, valu ja stressi tekitamist välditakse ja viiakse miinimumini.

Loomade vedamisel peavad mahepõllumajanduslikult peetavad loomad olema selgelt eristatavad mittemahepõllumajanduslikult peetavatest loomadest.

Mahepõllumajanduslikult peetavate loomade veo eel ega veo ajal ei tohi loomadele manustada keemiliselt sünteesitud allopaatilisi rahusteid.

Loomade peale- ja mahalaadimine peab toimuma ettevaatlikult ning elektrilisi või muid valu põhjustavaid stimulaatoreid kasutamata.

Mida kontrollitakse?

Võimalusel kontrollitakse ettevõttes olevate loomade peale- ja mahalaadimist, vajalikke konstruktsioone, ehitisi ja veovahendeid.

Selgitus

Lisaks kehtivad loomade veol horisontaalsed nõuded, vaata täpsemalt PTA kodulehel Tarbijale ja eraisikule > Linnu- ja loomapidamine > [Loomade vedu](#).

8.10.5 Arvestuse pidamine

Nõude alus: (EL) 2018/848 artikkel 9 lõige 10; artikkel 39 lõige 1; II lisa II osa punktid 1.3.4.5., 1.4.4., 1.5.1.6., 1.5.2.7., 1.7.12., 1.9.4.4. alapunkt c; III lisa punkt 7.3; (EL) 2021/771 Artikkel 1. (EL) 2021/2119 Artikkel 2. MtM § 2 lõiked 1-3, § 10. VeeS § 155 lõiked 1-5.

Nõue

Peetakse arvestust (eraldi mahe- ja mittemahepõllumajandusliku loomakasvatuse kohta):

- ◆ loomade liikumine;
- ◆ loomade söötmine;
- ◆ loomade raviarvestus;
- ◆ puhastustoimingud hoonetes ja vabaaladel;
- ◆ PTA-lt saadud nõusolekud erisuste kohta.

Andmete kohta tuleb kirje teha 3 päeva jooksul arvates toimuva tegemise päevast.

Andmeid ja neid tõendavaid dokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat arvates nende kogumisest.

Arvestust peetakse elektroonselt või paberil.

Mida kontrollitakse?

Arvestuse pidamist kontrollitakse järgmiste nõudepunktide raames: eristatavuse tagamine, loomade liikumine, loomade söötmine, loomade ravi, puhastustoimingud, nõusolekud. Raamatu-pidamisdokumendid (saatedokumendid, lao- ja finantsdokumendid, arved jm).

Viakse läbi toodete jälgitavuse ja massibilansi kontroll.

Selgitus

Põlluraamatusse tuleb kanda andmed põllumajandusliku tegevuse kohta, sh loomade karjatamise andmed (karjatamisperiood, karjatatud loomade liik ja arv, karjamaa asukoht ja pindala).

Koos ettevõtte kontrolliga koostavad PTA ametnikud massibilansi ja jälgitavuse arvestused vastavalt tootmise valdkondadele. Massibilansi ja jälgitavuse arvutamiseks kasutatavad PTA ametnikud ühtset andmetabelit.

Massibilansi kontrolli eesmärk on teha kindlaks ettevõtja poolt kasutatava sisendi ja saadud toodangu vaheline koguseline tasakaal ehk toodete koguste usutavus. Andmetabeli täitmiseks võetakse aluseks raamatupidamisdokumendid ja muud dokumendid, mida ettevõtja oma erinevate tegevuste tõendamiseks koostab. Kontrolliks valitakse ettevõttes toodetud toode ja kontrollitav ajavahemik riskipõhiselt. Kontrollitava toote kohta tehakse kindlaks teatud ajavahemikul ettevõttes toodetud toote kogus ja selle liikumine ettevõttes (k.a mahetoodangu müük mitterahvatoodanguna).

Jälgitavuse kontrolli eesmärk on teha kindlaks, kas ettevõttesse vastu võetud või ettevõttest välja saadetud tooted on mahepõllumajanduslikud või üleminekuaja tooted. Kontrolli ülesehitus tugineb paljus eelnevale, kuid rõhuasetus on toodangu liikumisel ja selle jälgitavusel (nt millisest ettevõttest toodang kuhu edasi liigub).

8.11 Loomade ja loomakasvatussaaduste turustamine

Nõude alus (EL) 2018/848 artiklid 30, 32, 33; IV ja V lisa. (EL) 2021/279 artikkel 3 lõiked 2, 3. MkoM § 2.

Nõue

Mahetoodanguna saab turule viia:

- ♦ üleminekuaja läbinud loomi;
- ♦ loomakasvatussaadusi, mis on pärit üleminekuaja läbinud loomadelt.

Märgistamisel saab kasutada sõnu "mahe" või „ökoloogiline“ või nende tuletisi või lühendeid. Mahe-toote märgistamisel, sh esitlemisel ja reklaamimisel võib kasutada ka ELi mahelogo ja/või Eesti riikliku ökomärgi.

Kui maheloomi viiakse teise maheettevõttesse, siis peab loomadega kaasas olema saatedokument, kus on kirjas:

- ♦ looma omaniku nimi ja aadress ja juhul kui looma ei müü omanik, siis ka müüja nimi ja aadress;
- ♦ loomaliik ja looma või loomagrupi identifitseerimistunnus;
- ♦ PTA koodnumber EE-ÖKO-03 (või nimi Põllumajandus- ja Toiduamet).

Mahepõllumajanduslikud tooted (munad) tuleb enne nende vedamist teistele ettevõtjatele ja muudesse üksustesse, sh hulgi- ja jaemüüjatele, pakendada asjakohastesse pakenditesse, konteineritesse, mis on suletud viisil, et ei oleks võimalik asendada sisu teise tootega jälgi jätmata.

Suletud pakend või konteiner peab olema varustatud **etiketiga, millele on märgitud**:

- ♦ tootja nimi ja aadress ja kui toodet ei müü tootja, siis ka toote omaniku või müüja nimi ja aadress;
- ♦ toote nimetus;
- ♦ PTA koodnumber EE-ÖKO-03 (või nimi Põllumajandus- ja Toiduamet);
- ♦ partiid identifitseeriv tähis, mis on kokkuviidav ettevõttes peetava arvestusega.

Loetletud andmed võivad olla kantud üksnes **saatedokumendile**, kui on kindel, et kõnealust dokumenti saab seostada toote pakendi või konteineriga. Saatedokumendile tuleb märkida ka tarnija või vedaja andmed.

Müügi pakendisse pakendatud mahetoote märgistamine vt ptk 7.10.2

Mida kontrollitakse?

Märgistus müügipakendil, raamatupidamisdokumendid (sh saatedokumendid, arved), mahepõllumajanduse registrist üleminekuajad ja ettevõtja arvestus üleminekuaegade kohta.

Selgitus

Märgistuse all peetakse silmas tootega (sh lindudega) seotud sõnu, andmeid, kaubamärke, kujunduselemente või sümboleid, mis asuvad toote pakendil või tootega kaasas käival dokumendil, sedelil, etiketil, sildil või kaelaetiketil või mis viitavad sellele tootele muudes infomaterjalides.

Mahetunnustatud loomakasvatuseetevõtja saab mahemärgistada oma kasvatatud linde ning oma töötlemata saadusi – omatoodetud mune.

Kuigi saatedokumentidel/arvetel võib kasutada nii PTA koodnumbrit (EE-ÖKO-03) kui ka PTA nime (Põllumajandus- ja Toiduamet), siis on soovitatav eelistada EE-ÖKO-03 kasutamist.

Koodnumber tuleb saatedokumendile/arvele märkida viitega müüdava toote juurde. Kui **kõik** saatedokumentidel olevad tooted on mahedad, siis võib saatedokumendile/arvele teha üldise viite mahedale. Näiteks: „Kõik noorkanad on maheloomad (EE-ÖKO-03)“. Selguse huvides võib loomakasvataja kasutada sõna „mahe“ ka looma juures, kuigi see pole nõutud.

Lindude saatmisel tapamajja peab nendega kaasas olema toiduahela alane teatis. Vt PTA koduleht: Ettevõtjale, tootjale ja turustajale > Toidutootmine > Erinõuded toidugruppidele > Liha > [Toiduahela teatiste vormid](#).

Horisontaalsed nõuded munade müügil on PTA kodulehel: Ettevõtjale, tootjale ja turustajale > Toidutootmine > Erinõuded toidugruppidele > [Piim, muna, mesi](#).